VASILE MACEDONEANUL,
ÎMPĂRATUL BIZANȚULUI

Învățăturile către fiul său, Leon cel Înțelept, Împăratul Bizanțului

Traducere din limba greacă şi note de
preotul drd. Daniel-Alexandru Bărîcă

Redactor: Preot Daniel-Alexandru Bărîcă

2010

CUVÂNT ÎNAINTE

Învățăturile lui Vasile Macedoneanul către fiul său, Leon Înțeleptul este prima carte tipărită de Sfântul Antim Ivireanul în Țara Românească, în anul 1691. Ea a fost dedicată marelui voievod martir Sfântul Constantin Brâncoveanu, domnitorul Țării Româneşti (1688-1714), cel care a şi finanțat editarea cărții. Sfântul Antim Ivireanul a fost unul dintre marii Ierarhi ai neamului nostru şi un rafinat om de cultură al timpului său. Prin cele 63 de tipărituri, lucrate sau coordonate de el însuşi, apărute în limbi diferite şi de o mare diversitate a conținutului, dar şi prin numeroşii ucenici pe care i-a format, Sfântul Antim Ivireanul este considerat - alături de Diaconul Coresi - cel mai mare tipograf din epoca culturii medievale româneşti. În acelaşi timp, Sfântul Antim a avut un rol însemnat în introducerea completă şi definitivă a limbii române în cultul Bisericii noastre Ortodoxe.

Referitor la autorul acestei cărți, Vasile I Macedoneanul, împărat al Imperiului Bizantin între 867 şi 886, acesta a fost întemeietorul dinastiei macedonene şi marele inițiator al renaşterii artei bizantine. Având o carieră politică sinuoasă şi dorind să asigure continuitate dinastiei sale, el i-a numit pe fii săi co-împărați: pe Constantin, în 869, pe Leon, în 870 şi pe Alexandru, în 879. Marele împărat bizantin este şi autorul mai multor lucrări legislative, printre care „Basilica" (terminată de Leon al VI-lea) şi „Eisagoghe" („Introducere").

Leon al VI-lea Filosoful sau Înțeleptul, fiul lui Vasile I Macedoneanul, a fost împărat al Bizanțului între 886 și 912. Prin redactarea ***Învățăturilor către fiul său, Leon,*** împăratul Vasile I a urmărit formarea și pregătirea acestuia ca împărat al Imperiului Bizantin, având ca bază pedagogică **credința ortodoxă și principiile ei morale, combinate cu înțelepciunea laică și regulile sănătoase de conducere a unui stat**. Aceste „Învățături" sunt scrise de împăratul Vasile I cu multă dragoste părintească față de Leon, căruia i se adresează cu expresiile: „Fiul meu" sau „Fiul meu cel iubit". În calitatea sa de împărat al Bizanțului și om de cultură, Vasile I îi recomandă fiului său să păstreze, ca temelie a întregii vieți, credința ortodoxă și respectarea legilor lui Dumnezeu, întrucât adevărata înțelepciune este cea care vine de la Dumnezeu, Izvorul vieții și al înțelepciunii. Un împărat sau un conducător de stat, care Îl are pe Dumnezeu îndrumător întru toate și care respectă legea Lui, va fi răsplătit de El și se va bucura de recunoașterea contemporanilor săi și a generațiilor următoare. Virtuțile, dublate de o purtare înțeleaptă față de toți oamenii, sunt absolut necesare unui adevărat om de stat. *Urmând sfaturile tatălui său adoptiv, împăratul Leon al VI-lea a condus cu multă înțelepciune și discernământ politic Imperiul Bizantin în vremuri tulburi și dificile. De aceea a și primit supranumele de „Înțeleptul" sau „Filosoful", care l-a însoțit și în posteritate.*

Împăratul Vasile I Macedoneanul a scris această frumoasă carte din dorința de a-i transmite fiului său un *codex*, un ghid de orientare în lucrarea grea și complexă

de conducere a Imperiului. *La rândul său, conştient de valoarea practică şi înalt pedagogică a acestei lucrări, Sfântul Antim Ivireanul a dorit ca, prin tipărirea acesteia în spaţiul românesc, să ofere marelui domnitor Constantin Brâncoveanu, dar şi altor oameni politici, un valoros îndreptar în conducerea ţării.* În acest fel s-a creat un arc peste veacuri între un împărat bizantin şi un mare sfânt ierarh român, între ţelurile înalte ale acestora, între ţara noastră şi Imperiul Bizantin, de care ne leagă atât credinţa ortodoxă, cât şi alte tradiţii şi aspiraţii comune.

Influenţat de „Învăţăturile" împăratului Vasile I, Sfântul Antim Ivireanul a scris, la rândul său, ***Sfaturile creştino - politice către domnitorul Ioan Ştefan Cantacuzino,*** text prezent în a doua parte a cărţii de faţă. Ştefan Cantacuzino a fost domnitorul Ţării Româneşti între aprilie 1714 şi ianuarie 1716, ultimul domn pământean până la instituirea domniilor fanariote. Pentru că vremurile erau deosebit de grele, în primul rând din cauza influenţei turceşti, Sfântul Antim a dorit să-l îndrume şi să-l sprijine în conducerea ţării pe domnitorul Cantacuzino, scriind pentru el acest text de mici dimensiuni, dar foarte valoros în conţinut.

Tipărind ***Sfaturile creştino - politice către domnitorul Ioan Ştefan Cantacuzino*** la Bucureşti, în 1715, cu un an înainte de moartea sa martirică, Sfântul Antim a lăsat această carte contemporanilor săi, dar şi posterităţii, ca pe un testament spiritual şi îndreptar politic pentru orice conducător care alege să respecte întâi de toate legea lui Dumnezeu. Ca mitropolit al Ţării Româneşti,

Sfântul Antim era totodată şi primul sfetnic al domnitorului. De aceea, inclusiv în paginile acestei cărţi, i se adresează acestuia, dar şi oricărui alt conducător politic de peste timp, îndrumându-l cu înţelepciune în conducerea ţării. „Sfaturile" Sfântului Antim sunt totdeauna fundamentate pe legile lui Dumnezeu, autorul lor subliniind faptul că o politică autentică trebuie practicată în conformitate cu adevărul adânc al Evangheliei. În acest sens este semnificativ faptul că, la sfârşitul cărţii, Sfântul Antim a adăugat rugăciuni pentru fiecare zi, sugerând astfel că un om politic ar trebui să încerce să fie şi un om al rugăciunii.

Sfântul Antim a dorit ca domnitorul Ştefan Cantacuzino să devină un om virtuos, pentru a putea fi astfel un model moral în societate, mai ales pentru tineri. Adevărata frumuseţe nu este cea trupească, ci cea sufletească. De aceea, Sfântul Antim recomandă domnitorului şi dregătorilor ţării citirea ***Sfintei Scripturi*** şi a cărţilor înţelepţilor din vechime.

Printr-o expunere concisă, dar bogată în accente şi semnificaţii, *Sfântul Antim Ivireanul a creionat portretul conducătorului de stat evlavios, înţelept, responsabil, iubitor de ţară şi sincer devotat poporului său.* De aceea, acest model propus de Sfântul Antim rămâne mereu valabil şi demn de urmat de către orice conducător sau om politic respectabil.

Învăţăturile lui Vasile Macedoneanul către fiul său, Leon Înţeleptul reprezintă o traducere originală din limba greacă veche, iar ***Sfaturile creştino – politice către***

domnitorul Ioan Ştefan Cantacuzino ale Sfântului Antim apar acum într-o nouă traducere, mult mai fidelă şi mai expresivă decât aceea de la sfârşitul secolului al XIX-lea. Ambele texte au fost traduse cu acribie şi entuziasm de către preotul drd. Daniel-Alexandru Bărîcă, pe care îl felicităm.

Binecuvântăm cu bucurie publicarea la Editura *Basilica* a Patriarhiei Române a acestor două importante lucrări cuprinse în volumul de faţă, nădăjduind că mesajul creştin edificator desprins din paginile lor va fi de mult folos celor ce, prin activitatea lor de conducere politică şi socială, pot contribui la promovarea valorilor perene în societatea de azi. De fapt, fiind vorba de înţelepciune, *Învăţăturile* şi *Sfaturile* publicate aici pot fi utile tuturor celor ce sunt conducători de comunităţi umane, inclusiv celor ce păstoresc credincioşii pe calea mântuirii.

NOTA TRADUCĂTORULUI

Cu ajutorul Preasfintei Treimi şi având înalta binecuvântare a Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, am tradus, din limba greacă veche, „Învăţăturile lui Vasile Macedoneanul către fiul său, Leon Înţeleptul, împărat al romanilor". Am realizat traducerea după ediţia tipărită „în vestitul oraş Bucureşti al Ungro-Vlahiei, în anul mântuirii 1691, luna octombrie, de către Antim ieromonahul" (Sfântul Antim Ivireanul, n.n.), aşa cum se precizează pe prima pagină a acelei cărţi. Menţionez că nu am mai folosit nicio altă ediţie a acestei cărţi, apărută la noi sau în afara ţării noastre.

Tipărită la îndemnul şi cu cheltuiala voievodului Ioan-Constantin Basarab, la tipografia domnească din Bucureşti, „Învăţăturile lui Vasile Macedoneanul" a fost prima dintre toate cărţile tipărite de Sfântul Antim Ivireanul în Ţara Românească.

Cartea a fost dedicată „prea luminosului, prea înaltului, prea măreţului stăpânitor şi ighemon (voievod, n.n.) a toată Ungrovlahia, domnului Ioan-Constantin Basarab Voievod", aşa cum a menţionat Sfântul Antim pe prima pagină a ediţiei din 1691. Ioan-Constantin Basarab este Sfântul Voievod Martir Constantin Brâncoveanu (1688-1714), care era din familia Basarabilor. Sfântul Constantin Brâncoveanu a fost un mare sprijinitor al Bisericii Ortodoxe, al culturii şi iniţiatorul stilului brâncovenesc în arhitectura românească.

Este de remarcat faptul că numele țării este Ungro-Vlahia, care este după denumirea Mitropoliei Ungro-Vlahiei. Această denumire a fost dată în Evul Mediu de către Patriarhia de Constantinopol, pentru a diferenția Țara Românească - cea care era aproape de Ungaria - de Valahiile Balcanice, adică de alte regiuni locuite de românii din sudul Dunării.

Pe pagina a doua a acestei ediții, după stema Țării Româneşti, în jurul căreia se află monogramele voievodului Ioan-Constantin Brâncoveanu Basarab, apar stihuri ale ieromonahului Hrisant Notaras, fost arhimandrit la Frăția Sfântului Mormânt al Mântuitorului Hristos şi viitor patriarh al Ierusalimului. Ieromonahul Hrisant este cel care s-a îngrijit de corectura şi tipărirea textului în 1691. Stihurile lui Hrisant către voievod, scrise tot în limba greacă veche, sunt următoarele:

„Către prealuminosul, binecredinciosul şi preaînaltul stăpânitor şi ighemon al toată Ungrovlahia, domnul Ioan-Constantin Basarab Voievod:

Destoinic şi mai mare peste toți este Constantin Voievod, Conducător strălucit, a cărui faimă a ajuns până la marginile pământului.

O, Părinte, Împăratul Cel mare al cerurilor, Cel ce stăpâneşti peste toate ,

Ferriceşte pe acesta şi mântuieşte-l!"

Vasile I Macedoneanul a fost împărat al Bizanțului (867-886) şi întemeietor al dinastiei Macedonenilor, iar fiul său, Leon al VI-lea Înțeleptul, a fost co-împărat din 870 şi împărat între 886 şi 912. Leon a fost cel din-

tâi fiu din a doua căsătorie a lui Vasile I cu Evdochia Ingerina.

După părerea mai multor specialişti, aceste „Sfaturi" au fost scris de patriarhul Fotie al Constantinopolului (858-867 şi 877-886), unul dintre cei mai mari cărturari ai Evului Mediu şi cel care s-a îngrijit îndeaproape de instruirea lui Leon al Vl-lea. De altfel, din întreaga carte reiese că autorul este o persoană care se conduce după legea lui Dumnezeu şi care vrea ca şi împăratul Leon să facă acelaşi lucru.

Rezultatul îndrumărilor patriarhului Fotie către Leon au fost deosebite. Conform „Enciclopediei creştine şi morale" (volumul al VIII-lea), editată la Atena în 1966, Leon al Vl-lea a compus mai multe stihiri ori idiomele din slujbele Bisericii Ortodoxe: „Stihirile celor unsprezece Evanghelii", de la sfârşitul *Utreniei*; „Stihirile" slujbei *Vecerniei* din vinerea de dinaintea sărbătorii Intrării Mântuitorului Hristos în Ierusalim etc. Împăratul Leon al Vl-lea a fost numit „cel Înțelept" încă din timpul vieții, fapt ce dovedeşte aprecierea deosebită ce i s-a dat încă de către contemporanii săi.

„Sfaturile" lui Vasile I sunt inspirate din Sfânta Scriptură, din viața politică, socială sau culturală din antichitate ori din primele secole ale Evului Mediu. Aceste „Sfaturi" dau multe îndrumări despre cum trebuie să fie condus Imperiul Bizantin, precum şi orice activitate de conducere politică sau socială.

Inspirat din cartea lui Vasile Macedoneanul, Sfântul Antim Ivireanul, mitropolit al Ungro-Vlahiei, deci al

Țării Româneşti (1708-1716), a scris o carte care, pe cât este de mică, pe atât este de importantă, în ceea ce priveşte conţinutul ei: „Sfaturi creştino-politice către prea credinciosul şi prea înălţatul domnitor şi voievod al toată Ungro-Vlahia, domnul Ioan Ştefan Cantacuzino".

Pe prima pagină acestei cărţi, tipărită „în Prea Sfânta Mitropolie a Bucureştiului, în anul mântuirii 1715", este menţionat autorul „Prea Sfinţitul şi de Dumnezeu păzitul Mitropolit, domnul domnul Antim din Iviria". De tipărirea cărţii s-a ocupat ieromonahul Dionisie Flor. După titlul cărţii şi autor, se menţionează că această carte „acum s-a tipărit pentru întâia oară, împreună cu rugăciuni folositoare sufletului, pentru întreaga săptămână".

„Sfaturile creştino-politice" reprezintă o scriere a Sfântului Antim, care a folosit Sfânta Scriptură şi diferiţi autori greci şi latini, ca sursă de inspiraţie, însă ideile sunt îmbrăcate într-o mantie nouă. Multe idei, precum şi frazeologia sunt proprii Sfântului Antim. Autorul a păstrat şi exprimarea pură a limbii greceşti. Lucrarea a fost scrisă în versuri, însă am tradus-o în proză, aşa cum a făcut şi învăţatul Constantin Erbiceanu, în anul 1890.

Este demn de remarcat faptul că Sfântul Antim a scris „Sfaturile creştino-politice" păstrând formele de exprimare ale limbii greceşti clasice. Pentru a arăta faptul că temelia vieţii ortodoxe este rugăciunea, Sfântul Antim a scris - în finalul cărţii sale - rugăciuni pentru fiecare zi, către Dumnezeu şi către Maica Domnului. Rugăciunile către Dumnezeu sunt luate ori prelucrate din

rugăciunile Vecerniei sau ale Utreniei, iar rugăciunile către Maica Domnului sunt alcătuite de însuşi Sfântul Antim Ivireanul. Mesajul Sfântului Antim este că politicienii trebuie să se roage totdeauna, pentru a avea ajutorul lui Dumnezeu în ceea ce întreprind.

Cuvântările de sfătuire adresate împăraţilor constituie un stil literar-oratoric întâlnit în antichitate şi în Evul Mediu. Acest stil literar a fost folosit, de asemenea, în Imperiul Bizantin şi în ţara noastră. Ambele cărţi aparţin genului parenetic, autorii apelând la o fericită îngemănare a ideilor sociale şi politice cu cele teologice, pentru a-şi exprima îndemnurile către cei doi conducători de state.

Ideea predominantă a ambelor cărţi este aceea că un conducător trebuie să guverneze urmând legile lui Dumnezeu şi respectând legile politice şi sociale, date de înaintaşii ori de contemporanii lor.

Considerăm că ambele cărţi vor fi folositoare pentru toţi conducătorii de stat şi pentru toate persoanele cu funcţii de conducere, pe plan politic şi social, care doresc să urmeze legea lui Dumnezeu, pentru a avea bune rezultate în ceea ce fac. De asemenea, aceste cărţi pot ajuta pe tinerii ce se pregătesc pentru viaţă, pe oamenii maturi, în activitatea de zi cu zi, în viaţa personală şi în cea socială. În acelaşi timp, credem că aceste scrieri vor fi îndrumătoare pentru toţi păstorii de suflete, în călăuzirea duhovnicească a credincioşilor.

Preot drd. Daniel-Alexandru Bărîcă

VASILE MACEDONEANUL, ÎMPĂRATUL BIZANȚULUI[1]

ÎNVĂȚĂTURILE CĂTRE FIUL SĂU, LEON ÎNȚELEPTUL, ÎMPĂRATUL BIZANȚULUI

ÎN ŞAIZECI ŞI ŞASE CAPITOLE ÎNDRUMĂTOARE[2]

având acrostihul:

Vasile, împărat al romanilor de la Hristos, lui Leon, prea iubitului său fiu şi împreună-împărat

Capitolul I

DESPRE EDUCAȚIE

În viața omului învățătura este un lucru foarte folositor şi important, nu doar pentru împărați, ci şi pentru oamenii simpli. Pentru cei care o dobândesc, este cea

1. Vasile, în titlul ediției Bucureşti 1691, este numit „Împărat al romanilor", iar în ediția Atena 1848 (îngrijită de Theodoros Hoidan) el este numit „Împărat al greco-romanilor". „Βασιλεια Ρωμαίων" (Vasileia Romaion) = Împărăția Romană era denumirea oficială a Imperiului; acesta a fost numit „Bizantin" – în 1557 – de istoricul Hieronymus Wolf. „Ρωμη" (romi) înseamnă „putere".

2. Vasile îşi intitulează cartea : **„Şaizeci şi şase de capitole îndrumătoare către fiul său, Leon Înțeleptul şi, de asemenea, Împărat al romanilor"**. Autorul cărții îşi arată dragostea către Leon şi vedem acest fapt încă din acrostihul de început, el dedicând scrierea „τω πεποθυμενω υιώ" („to pepothimeno io") = „preaiubitului" sau „preadoritului meu fiu".

mai folositoare sufletului şi trupului: pentru suflet – prin studiul cuvintelor dumnezeieşti, iar pentru trup – pentru deprinderea lucrurilor omeneşti. Despre această învăţătură, fiul meu cel iubit, vreau să te povăţuiesc eu, Vasile, tatăl tău şi împreună cu tine împărat, ca să o ai îndreptar în conducerea împărăţiei tale.

Învăţătura împodobeşte împărăţia, iar pe împăraţi îi face vrednici de pomenire. După cum toate sunt întunecate şi nu se deosebesc atunci când soarele nu luminează pământul, astfel este şi în sufletul care nu este educat: toate sunt amestecate şi nu se pot îndrepta.

Păstrează, deci, învăţătura şi vei dobândi o viaţă plină de virtuţi; fiindcă numai virtutea este un lucru nemuritor şi mai presus de tot ceea ce poate dobândi omul[3].

Capitolul al II-lea

DESPRE CREDINŢĂ

Să îţi faci început şi temelie neclintită a întregii tale vieţi adevărata credinţă în Hristos. Să te închini Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, Treimii Celei de o Fiinţă, nedespărţite şi neamestecate, Care este Unul şi singurul Dumnezeu.

---

3. Împăratul Vasile Macedoneanul se aseamănă cu Solomon, care a cerut înţelepciune de la Dumnezeu pentru a conduce. Astfel, Vasile îi recomandă fiului său, Leon, educaţia dublată de virtute, adică înţelepciunea lucrătoare întru virtute, pentru a conduce Imperiul Bizantin.

Să crezi în întruparea, prin iconomie dumnezeiască, a lui Dumnezeu Cuvântul, prin care lumea s-a eliberat din robia stricăciunii, după cum te îndrumă învățătura de credință a Bisericii Ortodoxe, care este mama ta. Această credință este desăvârşirea tuturor virtuților; aceasta este începutul tuturor bunătăților. Această credință să îți fie comoară cinstită, pentru că ea te-a hrănit de când erai prunc. Eu, tatăl tău, te-am învățat această credință.

Ca urmare a ceea ce am spus, pictorii sunt datori să înfățişeze caracterele oamenilor, iar fiii împăraților trebuie să fie imagini însuflețite ale virtuților părinților lor.

Capitolul al III-lea

DESPRE CINSTIREA PREOȚILOR

Să ai cugetarea dreaptă[4], potrivit învățăturilor credinței ortodoxe şi să cinsteşti mai ales pe mama ta, Biserica, ce te-a hrănit întru Duhul Sfânt şi, împreună cu mine, prin Hristos, întru Dumnezeu, ți-a aşezat pe cap coroana[5] împărătească. De aceea, după cum trebuie să cinsteşti şi să respecți pe părinții tăi trupeşti, cu atât mai

4. Vasile foloseşte expresia „σωον εχε το φρόνημα" (soon ehe to fronima), ce s-ar traduce mot-a-mot: „să ai cugetul curat spre a cunoaşte", revelator pentru dorința deschiderii sufletului fiului său către credința ortodoxă.

5. Patriarhul Constantinopolului încorona pe împăratul Bizanțului ca pe unsul lui Dumnezeu.

mult trebuie să preacinsteşti pe părinţii care te-au născut întru Duhul Sfânt. Fiindcă cei dintâi dăruiesc copiilor viaţa cea trecătoare , iar cei din urmă dăruiesc, prin cea de-a doua naştere[6], viaţa veşnică.

Aşadar, să cinsteşti Biserica, pentru ca să fii cinstit de Dumnezeu, iar pe preoţi să-i cinsteşti, fiindcă sunt părinţii duhovniceşti şi mijlocitorii noştri către Dumnezeu; pentru că cinstirea care se dă preoţilor ajunge la Dumnezeu. După cum legea cere ca, prin tine, împăratul, să fie cinstiţi demnitarii tăi de către ceilalţi oameni, tot aşa este sfântă înaintea lui Dumnezeu cinstirea dată preoţilor; şi, după cum cinstirea datorată acestora urcă la Dumnezeu, tot asfel şi necinstirea acestora Îl mânie întru totul pe Dumnezeu.

Capitolul al IV-lea

DESPRE JUDECATĂ ŞI RĂSPLĂTIRE

Oamenii cred că lumea este supusă stricăciunii, pentru că a fost creată, dar – după stricăciune – iarăşi se întoarce întru nestricăciune; fiindcă nimic dintre cele create de Dumnezeu nu se întoarce întru nefiinţă, cu toate că avem căderea în păcat, iar această cădere împreună a osândit toată creaţia la stricăciune.

Oamenii, recunoscând că lumea este supusă stricăciunii, mărturisesc învierea morţilor şi aşteaptă

6. „Naşterea întru Duhul Sfânt" sau „întru Hristos" este Taina Sfântului Botez, săvârşită de preoţii Bisericii Ortodoxe.

dreapta judecată[7] pentru toate faptele săvârşite în această viață; pentru că nicio faptă rea, săvârşită de oameni, nu poate scăpa de judecata lui Dumnezeu, după cum şi orice faptă bună nu rămâne fără răsplata cununii dreptății.

De aceea, să nu socoteşti darurile de la Dumnezeu muritoare şi vremelnice, nici să crezi că pedepsele care se dau oamenilor răi se vor sfârşi vreodată; căci şi unele, şi altele vor rămâne şi în veşnicie şi amândouă nu vor avea sfârşit.

Capitolul al V-lea

DESPRE MILOSTENIE

De multe ori, milostenia biruieşte însăşi legea morții, după cum spune cunoscutul proverb. După cum se vede, viața este de vânzare şi se cumpără cu bani, atunci când Dumnezeu primeşte daruri pentru viața şi mântuirea noastră; fiindcă, dacă dăruieşti bogății trecătoare pe pământ, aduni bogății nepieritoare în cer şi, împreună cu acestea, iei şi bunătățile acestui veac.

Cu adevărat este nesfârşită bogăția milosteniei: când se împrăştie, atunci se adună; când se dăruieşte, atunci se redobândeşte; nu numai că îi îmbogățeşte în această viață pe cei milostivi, ci îi face fericiți şi în viața viitoare.

7. Judecata de apoi a lui Dumnezeu.

Capitolul al VI-lea

DESPRE STĂRUINȚĂ ȘI VEGHERE

Să îți amintești totdeauna purtările părinților tăi și, având exemplul acestora, să le urmezi cu stăruință în viața ta. Noi, părinții tăi, nu săvârșim faptele noastre cu neatenție sau cu lenevie, ci ne străduim să îți fim exemple de virtuți, îndrumându-ne în ceea ce facem nu de trândăvia cea vrednică de dispreț, ci de stăruința cea vrednică de laudă.

Să nu te folosești de diferitele împrejurări din viață în afara timpului cuvenit lor, ci să le împlinești atunci când trebuie. Să deosebești lucrurile pe care vrei să le dobândești în această viață, ca un om muritor, îngrijindu-te mai mult să le dobândești pe cele viitoare, ca om nemuritor.

Capitolul al VII-lea

DESPRE PRIETENIA CU OAMENII ÎNZESTRAȚI

Să vorbești necontenit cu doctorii sufletelor[8], ca să ai sănătate sufletească. Să înveți de la aceștia: ce fel de lucruri trebuie să dorești să faci și de care trebuie să te ferești; cu ce fel de oameni poți să fii prieten și de care

8. Aceștia sunt preoții Bisericii Ortodoxe.

trebuie să te fereşti; cum trebuie să-ţi chiverniseşti viaţa, ca să nu pătimeşti adesea de diferite boli.

Dacă vei merge pe calea pe care ţi-o arăt, vei putea ajunge cu adevărat la împlinirea virtuţilor.

Capitolul al VIII-lea

DESPRE VIRTUTE

Toate desfătările trecătoare ale acestei vieţi nu îl pot împodobi pe un împărat, atât cât îl împodobeşte bogăţia virtuţilor. Pe de o parte, frumuseţea şi podoaba se veştejesc, fie din cauza bolilor, fie din cauza trecerii anilor, iar bogăţia este mama trândăviei şi a viciurilor. Pe de altă parte, puterea trupului împodobeşte cu biruinţe pe om, însă împiedică puterile sufletului.

În acelaşi timp, dobândirea virtuţii, pentru cei care o obţin, este mai folositoare decât bogăţiile şi demnităţile omeneşti; iar acestea, care pentru alţii par a fi neputincioase, prin virtute şi cu ajutorul lui Dumnezeu devin puternice.

Capitolul al IX-lea

DESPRE DORINŢE (POFTE)

Să nu te stăpânească dorinţa să ai un trup frumos, deoarece peste puţin timp va preţui cât o mână de

pământ. Trupul, nu după mult timp, iarăşi se întoarce în pământ. Deci să nu te mândreşti nici cu frumuseţea trupului tău, nici să dispreţuieşti urâţenia altora; să nu doreşti cu dinadinsul podoaba frumuseţii, nici să-ţi întorci faţa de la ceea ce este urât, ci să ai grijă de frumuseţea sufletului şi aceasta să o iubeşti duhovniceşte cu toată puterea ta.

Să iubeşti frumuseţea sufletului, fiindcă numai aceea este dragostea adevărată şi nemuritoare, pe care nu o pierde imediat cel ce o are, ci se întăreşte şi se înmulţeşte după ce omul o dobândeşte.

Capitolul al X-lea

DESPRE VIRTUTE

Împărăţia ţi-a fost dată de Dumnezeu; să o păzeşti ca pe o comoară de mare preţ. Să nu te arăţi a fi apărător nevrednic al Celui ce te-a aşezat în această cinste, nici să săvârşeşti vreun lucru necinstit sau nevrednic. Pentru că ai fost ales, în dregătoria pe care o ai, ca să împărăţeşti peste ceilalţi oameni, însă tu trebuie să te străduieşti să fi deasupra tuturor şi prin virtute.

Virtutea este mai importantă decât orice demnitate în stat. Dacă, prin demnitatea ta, stăpâneşti peste mulţi oameni, iar după virtute eşti mai mic decât alţii, atunci nu eşti cel mai bun împărat, ci vei fi condus de ceilalţi oameni care sunt mai virtuoşi.

Aşadar, să nu fii un stăpânitor neadevărat[9], fiind condus de ceilalţi, ci să împărăţeşti cu adevărat. Acest lucru se va întâmpla când îi vei stăpâni pe ceilalţi oameni prin virtutea ta.

Capitolul al XI-lea

DESPRE PURTAREA ÎNŢELEAPTĂ

Dumnezeu îţi va dărui biruinţe asupra vrăjmaşilor atunci când tu îţi vei birui patimile; fiindcă numai atunci când vei învinge pe vrăjmaşii cei nevăzuţi[10], vei putea să învingi şi pe duşmanii cei văzuţi. Aceasta se întâmplă pentru că Dumnezeul libertăţii nu voieşte vreodată ca să fie onorat cu victorii cel care nu are tăria să îşi învingă viciile, ci este biruit cu totul de acestea. Cel care se dovedeşte a fi, prin străduinţe personale, biruitor asupra patimilor sale, primeşte cu siguranţă - de la Dumnezeu - şi biruinţa împotriva vrăjmaşilor[11]. Cel ce face acestea va primi sigur şi bunătăţile viitoare[12].

9. Vasile spune „νόθος"= fals, îndepărtat de adevăr.
10. Patimile sunt cei mai mari vrăjmaşi ai omului.
11. Văzuţi.
12. Darurile vieţii veşnice.

Capitolul al XII-lea

DESPRE PRIETENII CREDINCIOŞI

Să te bucuri dacă ai prieteni care te preţuiesc cu adevărat, mai mult decât pentru rudele care sunt lângă tine. Prietenia rudelor nu ţi-o câştigi niciodată pentru că eşti virtuos, ci o ai pentru că este firească şi nu se întâmplă din voia ta. Prietenia oamenilor de seamă, care îţi sunt apropiaţi, o dobândeşti datorită virtuţilor tale şi a unei bune păreri a lor despre tine. Prietenia rudelor este după legea firii, iar cea a celorlalţi oameni urmează legii lui Dumnezeu.

În situaţiile grele, sunt mult mai folositoare ajutorul şi bunăvoinţa prietenilor decât a celor din aceeaşi familie. Rudele, de multe ori, pentru câţiva bani, au uneltit împotriva celorlalte rude; prietenii adevăraţi, însă, nu doar au neglijat lumea întreagă, dar însăşi viaţa lor şi-au pus-o în primejdie pentru prietenii lor.

Capitolul al XIII-lea

DESPRE BĂRBĂŢIE[13] ŞI ÎNŢELEPCIUNE

Puterea trupească să o cinsteşti şi să o primeşti numai dacă este împodobită de înţelepciune; pe cât este

13. „Ανδρία" (andria) este puterea sufletească adevărată a bărbatului.

Putere + înțelepciune = Bărbăție
Putere - înțelepciune = Obrăznicie

de folositoare puterea însoțită de înțelepciune, pe atât de mult, fără înțelepciune, e posibil să îi răneşti pe prietenii tăi.

Puterea îl caracterizează pe bărbatul înțelept, iar dacă puterea este lipsită de înțelepciune, îl transformă pe om în animal sălbatic. Să nu te înconjori cu oameni puternici şi neînțelepți, ci cu cei care au putere bazată pe înțelepciune. Puterea fără înțelepciune se numeşte obrăznicie, iar puterea însoțită de înțelepciune se cheamă bărbăție.

Capitolul al XIV-lea

DESPRE SMERENIE[14]

Dacă vrei ca Dumnezeu să fie milostiv cu tine, să fii şi tu milostiv cu supuşii tăi; deoarece, chiar dacă ai fost ales să le fii împărat, eşti rob împreună cu ei. Aceasta se întâmplă pentru că toți oamenii am dobândit Un singur Stăpân[15] al tuturor şi avem un singur protopărinte al neamului nostru omenesc [16], chiar dacă de multe ori noi, pământenii, ne luptăm unii cu alții.

Aşadar, tu, cel care eşti în funcția cea mai înaltă din împărăție, să-ți aminteşti că eşti făcut din pământ. Să ştii

14. Smerenia este „ταπεινοφροσυνη" (tapeinofrosini), ceea ce înseamnă „cuget smerit".

15. Stăpânul tuturor este Dumnezeu, iar stăpânii oamenilor domnesc numai prin iconomia dumnezeiască.

16. Adam este protopărintele neamului omenesc.

bine că, oricât te-ai înălța pe pământ, iarăşi te vei întoarce în pământ şi, cugetând smerit că eşti făcut din pământ, niciodată nu te vei mândri înaintea vreunui om.

Aminteşte-ți de greşelile tale făcute înaintea lui Dumnezeu şi, astfel, vei ierta aproapelui greşelile față de tine.

Capitolul al XV-lea

DESPRE ÎNȚELEPCIUNE

Cugetă la faptul că înțelepciunea este cea mai cinstită virtute de către toți oamenii, însă nu toți se străduiesc să o dobândească. Toți o laudă, ca pe un lucru bun, însă nu toți se ostenesc să o aibă. De aceea, foarte rar vei găsi pe cineva care a dobândit înțelepciune.

Nu doar să ai grijă să locuiască înțelepciunea întru tine, ci să cinsteşti şi să te ruşinezi de cel care este înțelept; să fii împreună cu acela ziua şi noaptea, fiindcă numai acela îți va fi foarte folositor sufleteşte.

Acele fapte care, de multe ori, par a nu se înfăptui, din cauza diferitelor greutăți, vei reuşi să le termini cu bine dacă vei fi înțelept şi vei avea şi ajutorul lui Dumnezeu. Trebuie ca fiecare om să fie el însuşi înțelept ori trebuie să urmeze celor înțelepți. Întru aceştia, Dumnezeu Se odihneşte cu adevărat, aşa cum Se odihneşte pe tronul Său.

Capitolul al XVI-lea

DESPRE ADEVĂR ŞI MINCIUNĂ

Modul tău de comportare să fie ~~mai~~ mai demn de încredere decât vorbele tale, pentru ca să fii respectat nu numai când spui ceva, ci şi atunci când nu vorbeşti. Nu doar tu trebuie să faci acestea, ci să nu îi accepţi pe aceia care doar spun anumite lucruri posibile, iar apoi nu le dovedesc prin faptele lor. Sunt mulţi aceia care sunt buni la vorbă, iar când trebuie să facă ceva sunt delăsători[17]. Aşadar, tu să nu fii la fel ca aceştia, nici să accepţi lângă tine pe unii ca aceştia, ci să primeşti şi să păstrezi aproape de tine pe aceia care nu doar îşi împodobesc purtările cu cuvinte frumoase, ci vorbele şi le împodobesc cu fapte adevărate.

Acele fapte care sunt ruşinoase să le săvârşească cineva, să îţi fie ruşine să le şi spui, iar acele lucruri care sunt ruşinoase numai dacă le spui, pe acelea să nu te gândeşti să le faci.

17. Aceasta este făţărnicia, adică neconcordanţa între vorbe şi fapte.

Capitolul al XVII-lea

DESPRE STUDIEREA ÎNVĂŢĂTURILOR DUMNEZEIEŞTI[18]

Fiul meu, după cum vlăstarele plantelor, când sunt udate cu apă, cresc şi fac roade, tot aşa şi cugetul tău, atunci când este adăpat cu studierea cuvintelor dumnezeieşti, cu siguranţă va creşte şi va avea drept roade virtuţile. Trupul este hrănit cu mâncărurile potrivite, iar cuvintele duhovniceşti hrănesc sufletul. Însă acestea se deosebesc foarte mult: hrana trupească dă plăcere şi dulceaţă gurii omului, măreşte vătămarea trupului şi se elimină prin stricăciune; hrana sufletească dăruieşte desfătare veşnică, este aducătoare de nestricăciune şi se transformă în nestricăciune.

Să studiezi, aşadar, aceste învăţături folositoare, ca să te îndestulezi din roadele lor şi să conduci împărăţia aşa cum se cuvine.

Capitolul al XVIII-lea

DESPRE HOTĂRÂREA BINE CHIBZUITĂ

Nimic nu este mai sigur decât hotărârea bine chibzuită, după cum nu este lucru mai rău decât fapta

18. Sfânta Scriptură cuprinde învăţăturile dumnezeieşti.

săvârşită fără cugetare. De aceea, pentru a săvârşi un lucru fără să greşeşti, să chibzuieşti înainte de a-l face. După ce ai săvârşit ceva, nu se poate să mai chibzuieşti, însă - după ce ai chibzuit - poți să te mai răzgândeşti. Aşadar, mai întâi să te gândeşti la finalitatea oricărei fapte şi, după aceea, să o săvârşeşti.

Să te sfătuieşti mai ales cu cei care s-au dovedit buni administratori şi conducători în problemele lor personale, iar nu cu cei care şi-au administrat greşit lucrurile, din cauza nechibzuinței. Cel care şi-a administrat greşit treburile personale, nu te va sfătui bine despre lucrurile altora.

Să nu ai sfetnici pe cei fără experiență, pentru lucrurile pe care le vei face, nici pe oamenii care te linguşesc şi sunt mincinoşi; cei dintâi te vor sfătui ca nişte orbi, fără cunoştință de cauză, iar cei linguşitori te vor sfătui numai cu cele ce îți plac, chiar dacă sunt lucrurile cele mai rele.

De aceea, în legătură cu conducerea imperiului, să te sfătuieşti cu cei care au o gândire sănătoasă şi o cunoaştere pe măsură a lucrurilor şi care obişnuiesc să te mustre pentru greşelile tale. Dintre toți prietenii şi sfetnicii tăi, numai aceştia sunt demni de încredere.

Capitolul al XIX-lea

DESPRE CURĂȚENIA SUFLETEASCĂ

Păstrează-ți neprihănit nu numai trupul, ci şi cugetul. După cum viața vicioasă desparte pe om de Dumnezeu,

tot astfel viața curată și creștinească îl face pe om să se apropie de Dumnezeu. Prin urmare, să strălucească lumina faptelor tale bune înaintea supușilor tăi, ca să devii un bun exemplu al acestora. Dacă tu însuți nu-ți păstrezi curăția sufletului, cum vei putea să apari înaintea supușilor tăi, ca să-i mustri? Ceea ce văd cetățenii imperiului tău că faci, aceleași lucruri vor și ei să facă. Se știe că, în general, supușii își schimbă purtarea după ceea ce fac conducătorii lor .

Așadar, dacă alegi să trăiești așa cum nu trebuie, vei fi cauza degradării poporului tău; dacă vei trăi în curăție și te vei desăvârși în toate celelalte virtuți, vei fi izbăvitor al întregului tău popor, iar pentru aceasta vei lua o mare răsplătire. De aceea, nu numai tu singur să fi drept înaintea lui Dumnezeu, ci să te străduiești ca să-i faci și pe supușii tăi drepți înaintea lui Dumnezeu.

Capitolul al XX-lea

DESPRE CINSTIREA PĂRINȚILOR

Deoarece coroana de la Dumnezeu ai primit-o prin mâinile mele, să înapoiezi și tu lui Dumnezeu un dar pe măsura celui primit: cinstește pe Dumnezeu, pe Cel ce te-a cinstit, prin cinstea pe care o aduci mie, tatălui tău.

Să mă cinstești nu așa precum unii dintre supuși, îngenunchind înaintea mea sau purtând panoplia ori să mă ovaționezi, fiindcă acestea nu sunt potrivite demnității tale de împărat. Tu mă vei cinsti atunci când

vei respecta virtutea, săvârşind toate cu înțelepciune; când îți vei împodobi caracterul cu fapte bune; când vei studia diferitele ştiințe, prin care se împodobeşte cugetul tinerilor. Prin acestea, te vei pregăti să fii un împărat vrednic al oamenilor şi tu însuți vei fi un chip al Împăratului cerurilor. Numai omul virtuos poate fi considerat cu adevărat chip al lui Dumnezeu[19] – Cel ce ți-a dat această demnitate; după ce vei avea dragostea lui Dumnezeu, vei fi iubit şi cinstit, aşa cum se cuvine, de către poporul tău, ca un binefăcător obştesc şi al tău însuți.

Capitolul al XXI-lea

DESPRE DREPTATE

Pentru ca să îți păstrezi împărăția nevătămată, trebuie ca să nu încerci să faci fapte pentru care pe alții îi pedepseşti. Este primejdios ca supuşii să judece faptele stăpânitorilor lor. Dacă îmi vei urma sfatul, vei reuşi două lucruri importante: te vei păstra neatins de orice acuzare şi vei fi exemplu de urmat de către supuşii tăi, atunci când – cu vorba, cu fapta sau în tăcere – vei face lucrul tău, fiind însoțit de toate virtuțile. Iar dacă vei spune ceva şi vei face altceva, te va mustra conştiința ta.

---

19. Omul este creat „după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu" (Facere 2, 26) şi nu trebuie să rămână la „chip", ci să se străduiască, prin virtute, să ajungă la „asemănarea"cu Dumnezeu.

Dacă vei avea faptele în conformitate cu ceea ce spui, pe oamenii care îţi judecă faptele îi vei avea martori de netăgăduit şi următori întru totul ai desăvârşirii tale.

Capitolul al XXII-lea

DESPRE BINEFACERE

Să nu te amăgească nici unul dintre cei care îţi cer favoruri sau dregătorii şi, după ce îi vei cerceta în legătură cu intenţiile lor, să faci bine celor vrednici. Să te porţi cu bunăvoinţă cu toţi oamenii sau, mai degrabă, să nu te laşi influenţat de nimeni. Harul este o comoară nesfârşită pentru oamenii importanţi[20], care nu se degradează, ci, prin vrednicie, se înmulţeşte mai mult şi devine folositor şi altora.

Omul care face bine celor răi este ca şi cum îşi pune un şarpe drept engolpion[21] la gâtul său, având grijă de el mult timp; acel şarpe, nu după mult timp, îl va omorî pe binefăcătorul său, printr-o muşcătură veninoasă şi aducătoare de moarte. După cum sunt câinii străini care latră la cei care îi hrănesc, la fel sunt şi oamenii răi care nedreptăţesc pe binefăcătorii lor, purtându-se cu ei ca şi cum aceia le-ar fi duşmani.

---

20. Oamenii înţelepţi sunt luminaţi de harul dumnezeiesc.

21. Engolpionul este o iconiţă, lucrată din metale preţioase şi smalt, susţinută de un lanţ, pe care arhiereii o poartă pe piept.

Dacă vei face bine oamenilor buni , nu vei fi singur niciodată; atunci vei avea sufletul tău înmulțit, vei alcătui un singur suflet din mulți prieteni ai tăi şi vei avea, în jurul tău, mai mulți ochi care vor veghea pentru tine.

Capitolul al XXIII-lea

DESPRE PRIETENI

Să îți faci prieteni şi slujitori apropiați pe acei oameni care au fost oneşti cu alți prieteni sau cu stăpânitorii dinaintea ta; aceştia nu vor pregeta ca acele lucruri, pe care le-au făcut mai înainte pentru acei oameni, să le facă şi pentru tine.

Omul care a fost virtuos şi corect cu prietenii mai vechi, va fi cinstit şi credincios şi cu tine; cel care a fost nefolositor şi leneş cu prietenii şi stăpânii de mai înainte, se va dovedi că nici pentru tine nu va fi vreodată vrednic şi binevoitor.

Capitolul al XXIV-lea

DESPRE DISPREȚUIREA BANILOR

Cugetarea înaltă şi liberă a unui împărat este dovedită nu atât de importanța rangului său, cât de disprețuirea banilor de către împărat; prin aceasta se vădeşte mărinimia sufletului acestuia. Desconsiderarea

banilor nu înseamnă că împăratul în zadar îşi adună banii în vistieria sa, ci are înţelesul că el trebuie să îi cheltuiască din belşug pentru toate lucrurile necesare. Desigur, trebuie ca împăratul, mai mult decât cheltuielile pentru cele necesare, să fie binefăcător pentru prietenii săi şi să se apere de duşmani; amândouă lucrurile acestea sunt posibile prin cheltuirea banilor în aceste scopuri.

Dacă doreşti să fii cu adevărat mare întru toate - mai cu seamă în înţelepciune - să dispreţuieşti banii. Să consideri că toate câte ai nu sunt ale tale, ci ale slujitorilor[22] tăi şi, mai ales, ale săracilor şi ale străinilor.

Să fii, aşadar, un binefăcător în cele obşteşti şi, astfel, vei fi cu adevărat mare şi vestit pentru înţelepciunea ta.

Capitolul al XXV-lea

DESPRE PATIMA BEŢIEI

Să te fereşti de dezmăţurile care se întâmplă la beţii, fiindcă beţia este nu doar o simplă faptă împotriva înţelepciunii, ci un mare duşman al ei. Atunci când mintea este stăpânită de băutură, acel om păţeşte acelaşi lucru care se întâmplă cu vizitiii cei neînvăţaţi, care nu

22. Vasile foloseşte termenul „συνδούλων " („syndoulon"), care înseamnă „împreună-robi", desemnând faptul că slujitorii împreună cu împăratul sunt împreună-supuşi Împăratului ceresc, adică lui Dumnezeu.

pot nici carul să-l conducă şi nici ei înşişi nu ştiu unde merg; aceia merg ba într-un loc, ba în altul, neştiind unde îşi duc caii şi fiind de tot râsul trecătorilor care îi văd.

Atunci când mintea suferă de o asemenea patimă, va avea mult de suferit şi sufletul.

Capitolul al XXVI-lea

DESPRE CUM SĂ ÎȚI FACI PRIETENI

Este foarte uşor să îţi faci prieteni, dacă vei spune anumite lucruri bune despre aceştia, în lipsa lor, unor oameni care, după aceeea, vor spune acelora cuvintele tale. Un lucru este sigur: lauda este începutul unei prietenii, iar defăimarea este începutul duşmăniei.

Despre prietenii pe care deja îi ai, dacă vrei să îi faci prieteni mai apropiaţi, să spui cuvinte de laudă la adresa lor, chiar şi atunci când nu sunt de faţă; lăudând pe prietenii care nu sunt de faţă, vei reuşi să lauzi şi pe cei prezenţi.

Să încerci dacă prietenii tăi îţi sunt cu adevărat prieteni şi când ai nevoie sau ţi se întâmplă necazuri, fiindcă poţi să ai prieteni şi pe cei cu o situaţie materială foarte bună.

Să socoteşti prieteni adevăraţi nu pe aceia care îţi devin prieteni pentru a avea de câştigat ceva de la tine, ci pe aceia care sunt prieteni prin virtutea dragostei pe care ţi-o poartă. Dacă prietenia nu provine din virtute, odată cu trecerea timpului nu va mai fi o prietenie

adevărată, ci se va transforma într-o relație lipsită de căldură sufletească, aşa cum sunt relațiile comerciale.

Capitolul al XXVII-lea

DESPRE BOGĂȚIE ŞI LĂCOMIE

Să nu pregeți niciun efort pentru a face bine împărăției tale. Îți vei conduce poporul foarte bine dacă te vei strădui să sporeşti avuția obştească. Aceasta să o faci pe calea dreaptă, nu pe căi nedrepte ori cu prețul lacrimilor oamenilor. Atunci când banii sunt strânşi prin mijloace corecte, vor fi folositori celui ce îi adună, iar împărăția va fi mai puternică ; dacă aceasta se va face prin nedreptăți şi cu lacrimile supuşilor, vor dispare nu numai aceştia, ci şi banii care au fost strânşi după dreptate, fiindcă Dumnezeu, Care este Dătătorul dreptății, te va pedepsi. Prin focul judecății nu va dispărea doar iarba uscată[23], ci şi bogăția care se adună prin răutate şi nedreptate.

Capitolul al XXVIII-lea

DESPRE ÎNDELUNGA-RĂBDARE

Să nu cauți motive de ceartă cu supuşii tăi, nici să dojeneşti pentru orice lucru pe cei apropiați ție, căci acestea sunt fapte insuportabile.

23. Oamenii păcătoşi sunt ca iarba uscată.

Să nu îți placă râsul fără oprire, fiindcă este un semn al lipsei de ecucație. Să fii îndelung-răbdător cu cei ce îți greşesc şi iubitor de oameni atunci când pedepseşti pe cineva.

Să ai totdeauna o comportare cumpătată. Vorbirea ta să fie blândă, iar purtarea ta față de ceilalți să fie blândă şi să discuți cu ei toate cele necesare. Toate aceste fapte te vor face să fii iubit de către poporul tău şi astfel nu le vei mai fi doar împărat, ci te vor numi, mai degrabă, tatăl lor.

Capitolul al XXIX-lea

DESPRE ADEVĂR ŞI MINCIUNĂ

Totdeauna să spui adevărul despre orice lucru şi acesta să îți fie îndrumător, iar pe cei care iubesc adevărul să îi faci oamenii tăi de încredere. În felul acesta, vei arăta că eşti sigur de toate lucrurile pe care le faci şi le gândeşti şi, de aceea, vei păstra, cu siguranță, prietenia supuşilor tăi față de tine.

Dacă oamenii vor bănui că, de obicei, spui minciuni, chiar dacă te-ai învrednicit să fii împărat, şi ei vor observa că săvârşeşti lucruri nevrednice pentru demnitatea ta şi îi înşeli cu purtarea ta, atunci tot poporul tău va fi tulburat de aceste fapte.

După cum persoana care iubeşte adevărul este bine-plăcută tuturor oamenilor, tot astfel omul mincinos şi înşelător este duşmănit de către toți.

Capitolul al XXX-lea

DESPRE PRINCIPIILE DE VIAȚĂ

Este medic foarte bun cel care recomandă bolnavilor terapiile potrivite, iar cel mai bun împărat este acela care pune demnitari pe persoanele care îndepărtează nedreptățile făcute poporului său.

După cum un îngrijitor al cailor cunoaşte bine calitățile fiecărui cal pe care îl îngrijeşte, după cum un vânător ştie bine care sunt câinii care urmăresc cel mai bine prada, după cum un general cunoaşte posibilitățile fiecărui soldat din subordinea lui, pentru ca, în timpul luptelor, să îl pună pe fiecare în locul potrivit, tot aşa se întâmplă cu un bun împărat. Un bun împărat trebuie să cunoască - cu rigurozitatea unui om de ştiință - moravurile, modurile de comportare, virtuțile şi părerile pe care le are fiecare dintre demnitarii pe care îi are în subordine, pentru a-l aşeza pe fiecare în acea demnitate de stat care i se potriveşte cel mai bine.

Pe cei care încearcă să facă rău imperiului, împăratul să-i surghiunească, îndepărtându-i ca pe o boală contagioasă[24]. Împăratul trebuie să aibă încredere în cei care îi sunt credincioşi şi virtuoşi şi numai pe aceştia să îi pună în funcții politice de răspundere.

24. Vasile foloseşte termenul „λοιμος" (limos), ce se poate traduce şi prin „ciumă", termen revelator pentru revoltarea împăratului Vasile față de cei care îşi trădează, într-un fel sau altul, țara.

Capitolul al XXXI-lea

DESPRE VOINȚĂ ȘI CUGETARE

Un bărbat este caracterizat de ceilalți oameni demn de laudă și înțelept, atunci când este același în vorbe și în fapte; tot astfel, dacă este împotriva acelui om – prin vorbe și fapte – o persoană care îi este apropiată, acest lucru este necuviincios, de condamnat și departe de gândul curat.

Așadar, acele lucruri pe care voiești să le faci sau să le spui, să nu le înfățișezi dacă mai înainte nu le-ai cugetat și niciodată să nu te arăți oamenilor că te lupți cu tine însuți; căci rădăcină a acestei patimi este lipsa de chibzuință. Dacă vei tăia din vreme acea rădăcină a răului și vei chibzui ceea ce săvârșești, nu te vei lupta vreodată cu tine însuți[25].

Capitolul al XXXII-lea

DESPRE LEGEA CEA BUNĂ

Să dai poporului tău, ca pe o lege nescrisă, exemplul purtării tale bune, iar oamenii își vor aminti totdeauna de perioada în care tu ai împărățit. Aceasta se va întâmpla dacă tu vei respecta legile bune ale împăraților de

25. Tulburarea interioară este dată de neîncrederea omului în Dumnezeu; adevărata credință în Dumnezeu întărește voința omului și îl determină pe acesta să facă numai binele.

dinaintea ta şi nu le vei încălca în viaţa politică. În cazul în care vei obliga pe supuşii tăi să respecte aceste legi, înseamnă că şi pe tine însuţi te obligi să le respecţi.

În cazul în care tu nu vei urma în viaţa politică legile predecesorilor tăi împăraţi, nici legile date de tine nu vor fi respectate de către împăraţii care vor fi după tine. În acest caz, legile vor fi înlăturate de viitorii împăraţi, iar viaţa oamenilor va fi stăpânită de tulburări şi confuzie, din cauza cărora popoare întregi au alunecat către autodistrugere.

Capitolul al XXXIII-lea

DESPRE BĂRBAŢII VICLENI[26]

Să-i exilezi pe acei oameni care fac rău împărăţiei tale şi niciodată să nu ai încredere în aceştia ori să-i pui în vreo funcţie de conducere a imperiului, ca să nu creadă ceilalţi că eşti la fel ca cei răi şi, în acest fel, să te faci părtaş nedreptăţilor acelora. Atunci când acei oameni săvârşesc rele, ceilalţi te vor acuza că şi tu ai făcut acele fapte ori vor spune că eşti complice la acele fapte rele şi că vei da socoteală înaintea lui Dumnezeu pentru ele.

În cazul în care vei aşeza în funcţii importante pe oamenii vicleni, poporul te va judeca aspru, iar faptele

26. Bărbaţii vicleni sunt puşi în paralel cu cei virtuoşi, pentru a ieşi mai mult în evidenţă josnicia celor dintâi.

acelor vicleni vor fi atribuite de toți acelora care i-au promovat.

Așadar, să ai grijă să pui în funcții de conducere pe bărbații virtuoși, ca numele lor bun să devină o laudă pentru tine; faptele lor bune vor fi atribuite și ție de către poporul tău. Lauda mulțimii oamenilor este mai bună decât mulțimea banilor.

Capitolul al XXXIV-lea

DESPRE MILOSTENIE

Să nu ai patima iubirii banilor, ci să ai grija lor numai pentru a-ți procura cele necesare, ori ca să poți ajuta pe cei cu nevoi, ori să răsplătești pe cei care se jertfesc pentru binele poporului. În caz contrar, grija banilor nu îți va fi folositoare, ci, mai degrabă, îți va aduce necazuri. Bogăția nu poate conviețui cu virtutea, ci mai mult cu păcatul; bogăția nu poate sluji virtuții.

Cei care sunt înzestrați cu virtutea milosteniei vor avea mult de câștigat, sufletește și trupește. Milostenia este folositoare sufletului - atunci când bogăția se dă celor săraci - și este folositoare trupului - atunci când ajutăm material pe prieteni. Amândouă aceste binefaceri sunt folositoare, chiar dacă ele au denumiri diferite[27].

---

27. Banii care se dau săracilor sunt milostenie și nu se primesc înapoi, iar prietenii se ajută în numele prieteniei.

Capitolul al XXXV-lea

DESPRE DRAGOSTEA PRIETENILOR

După cum s-a spus că niciun lucru nu este mai puternic decât dragostea, tot astfel nu există răsplată omenească mai puternică decât un prieten adevărat[28]. Să îţi păstrezi prietenii adevăraţi totdeauna, pentru ca şi aceştia să aibă, faţă de tine, o dragoste statornică şi neîndoielnică.

Să nu fii vreodată nerecunoscător, fiindcă este bunăcuviinţă să fii recunoscător celor care ţi-au făcut bine. Nerecunoscătorul este duşmanul propriei sale persoane. Recunoştinţa, către cel ce ne-a ajutat, se va înmulţi pentru noi, iar binefacerea - pe care nu o întoarcem binefăcătorului nostru - va face să dispară ceea ce am primit.

Dacă vei fi recunoscător, vei avea mulţi oameni care vor fi aproape de tine, iar aceştia îţi vor răsplăti binele pe care l-ai făcut. Iar dacă vei fi nerecunoscător, nu vei avea vreun prieten vreodată, alături de care să trăieşti fericit, chiar dacă toţi oamenii se vor preface că îţi sunt prieteni.

---

28. A doua parte a acestei fraze este un verset din *Înţelepciunea lui Iisus Sirah* 6, 15.

Capitolul al XXXVI-lea

DESPRE VORBIRE ŞI TĂCERE

Să cercetezi cu luare aminte şi dreaptă judecată modul de comportare al fiecărui om: să primeşti sfaturile oamenilor buni şi să stai departe de cei răi şi mincinoşi. Atunci când cercetezi pe cineva, să cugeți mai înainte de a vorbi, ca nu cumva gura să o ia înaintea gândirii, zicând lucruri urâte sau neîntemeiate.

Când vei fi înaintea sfetnicilor, să nu vorbeşti imediat, ci, mai înainte, să gândeşti cele ce vei spune, iar apoi să vorbeşti; se poate, mai înainte de a vorbi, să-ți vină un gând mai bun decât cel dintâi. În cazul în care vei vorbi fără să cugeți, nu vei mai putea să-ți retragi cuvintele şi să-ți spui o altă părere, dacă vrei ca cele ce ai zis să nu fie luate în batjocură.

Trebuie să vorbeşti despre ceea ce este necesar, despre ceea ce cunoşti foarte bine ori despre ceea ce este de actualitate. În toate celelalte cazuri, tăcerea va fi mult mai folositoare decât vorbirea.

Capitolul al XXXVII-lea

DESPRE MILOSTENIE

Să faci milostenie, din belşug, săracilor care îți cer ajutorul, ca să ai asupra ta mila de la Împăratul tu-

turor[29]. Dreapta credință[30] este dovedită în special prin milostenia către cei săraci. Să fii sigur că este pierdută acea zi în care nu ai făcut bine cuiva şi, în aceeaşi zi, nici tu nu vei fi ajutat de Dumnezeu. Dobândeşte, aşadar, obiceiul să faci milostenie, ca şi tu să dobândeşti mila lui Dumnezeu[31].

Apleacă-ți urechea la cei ce te roagă să-i ajuți, milostivindu-te cu blândețe. Milostiveşte-te de văduva care este înlăcrimată şi nu alunga orfanii care plâng. După cum noi vom face, tot astfel ni se va face, iar dacă vom auzi pe ceilalți, vom fi auziți şi noi . După cum noi vedem pe ceilalți, tot aşa vom fi văzuți.

Aşadar, după cum vrei ca Dumnezeu să îți asculte rugăciunea, tot aşa să asculți şi tu pe cei ce te roagă să-i ajuți. Cu măsura cu care vei măsura, cu aceea ți se va măsura[32].

---

29. Dumnezeu se milostiveşte de omul care este milostiv cu ceilalți semeni.

30. Ortodoxia este dreapta credință, ce se manifestă prin faptele bune.

31. În Prochimenul de la slujba Vecerniei de marți seara, noi ne rugăm - împreună cu Psalmistul David - lui Dumnezeu: „Mila Ta, Doamne, mă va urma în toate zilele vieții mele" (*Psalmul* 22, 7).

32. *Matei* 7, 2.

Capitolul al XXXVIII-lea

DESPRE FAPTUL CĂ TOATE LUCRURILE SUNT TRECĂTOARE

Să ştii, fiul meu, că viața aceasta a omului este întru totul schimbătoare şi nesigură; câteodată răsplăteşte faptele şi, precum o roată a dreptății care se învârte, aduce sus pe cele de jos, iar pe cele de jos le aduce sus. De aceea, nu te bucura prea mult când eşti fericit, iar în necazuri să nu fii deznădăjduit, ci, în amândouă cazurile, să fii sigur şi neschimbat întru tine însuți, stăruind în bine, iar toate celelalte lucruri să le laşi în grija lui Dumnezeu.

Atunci când eşti fericit, să nu te amăgeşti că ai scăpat necazuri, iar când vei fi în împrejurări potrivnice să nu-ți pierzi nădejdea că vei fi şi fericit. Deznădejdea dovedeşte lipsa nobleței sufleteşti şi nu este demnă de calitatea ta de împărat, fiindcă omul nu cunoaşte ceea ce se va întâmpla în viitor.

Oamenii să nu vadă vreodată că tu eşti supărat ori că râzi sfidător față de ceilalți.

Dacă vei urma aceste sfaturi ale mele, vei da dovadă de înțelepciune şi te vei feri de patimile care provin din cele două[33], iar oamenii care îți vor judeca faptele nu vor avea niciun motiv să te condamne.

---

33. Stări sufleteteşti menționate anterior.

Capitolul al XXXIX-lea

DESPRE SERIOZITATEA ÎN CEEA CE FACEM

Străduieşte-te ca tu însuţi să supraveghezi totul şi să nu treci cu vederea nimic. Prin aceasta, te vei face cunoscut înaintea celorlalţi oameni, chiar dacă tu eşti împărat şi nu ai pe cineva pe pământ care să te oblige să faci acestea.

Cu toate că eşti împărat al tuturor oamenilor de pe pământ, ai mai mare decât tine pe Împăratul cerurilor. După cum El Se îngrijeşte de toţi, fiind Dumnezeu, tot astfel se impune ca şi tu să nu neglijezi vreun lucru, fiindcă eşti împărat sub puterea lui Dumnezeu, Împăratul a toate.

Când cele săvârşite de tine ori de alţii sub conducerea ta sunt făcute cu atenţie, atunci acestea le vor fi foarte folositoare; în opoziţie, toate lucrurile pe care tu le faci cu nepăsare se vor nimici şi vor aduce poporului tău mari neajunsuri. Este binecunoscut faptul că şi lucrul cel mai neînsemnat nu este lipsit întru totul de importanţă; acest fapt cu atât mai mult este valabil pentru tine, care eşti împărat.

Capitolul al XL-lea

DESPRE PAZĂ

Trupul împăratului este cel mai bine păzit de garda personală, prin bunăvoința supușilor, cu voia lui Dumnezeu și, de asemenea, este păzit de binefacerile lui către tot poporul și de faptul că niciun supus nu suferă tiranie.

Așa cum trebuie să îți aperi împărăția de dușmani, tot așa trebuie să îți păstrezi sufletul neatins de patimi. Acestea amândouă sunt cunoscute ca fiind vrăjmași ce atacă și, de la ele, ne așteaptă mari primejdii. Dacă atacurile vrăjmașilor văzuți cauzează moartea trupului, care este vremelnică[34], năvălirea patimilor asupra sufletului aduc pedeapsa și moartea după moarte[35].

Capitolul al XLI-lea

DESPRE ÎMPĂRĂȚIA CERURILOR

Mulți împărați au stat în acest palat împărătesc, însă puțini au locuit în împărăția cerurilor. Iubitul meu fiu[36],

---

34. Moartea trupului nu desparte pe om de Dumnezeu, ci desparte doar sufletul de trup.

35. Adevărata moarte, pentru om, este „moartea după moarte", adică osândirea sufletului - după moartea trupească și după judecata lui Dumnezeu - la chinurile veșnice.

36. Vasile se adresează totdeauna pe un ton călduros lui Leon, pentru a-l determina să-i accepte sfaturile.

pentru acest fapt, străduieşte-te nu numai să conduci împărăţia ta printr-o comportare bună şi virtuoasă[37], ci şi să te străduieşti, în viaţa ta, să moşteneşti - prin fapte bune şi virtuţi - împărăţia cerurilor.

Astăzi împărăţia este a ta, mâine se poate să fie a altui împărat, iar poimâine celui de-al treilea împărat şi aşa mai departe, asfel încât împărăţia nu este vreodată a cuiva. Chiar dacă cetăţenii plătesc biruri pentru mulţi împăraţi, vor avea vreodată un împărat adevărat? Pentru aceasta, atunci când nu vom mai fi în această demnitate, să ne grăbim să fim răsplătiţi, pentru virtuţilor noastre, în împărăţia de dincolo[38]. Numai acea împărăţie are viaţa veşnică şi adevărata moştenire, în timp ce toate celelalte sunt trecătoare.

Capitolul al XLII-lea

DESPRE AMINTIREA PREZENŢEI LUI DUMNEZEU

În cazul în care tu te vei călăuzi după legea conştiinţei tale[39], cele pe care tu nu doreşti să ţi se întâmple, să nu porunceşti nici altora să le facă; doar în felul acesta, niciodată nu vei suporta vreo acuzare din partea oamenilor că ai păcătuit.

---

37. „Καλοκαγαθία" („kalokagathia") este caracteristica omului model, din Grecia antică, de a fi „bun şi virtuos".

38. Cei drepţi vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu.

39. Dumnezeu este Cel care călăuzeşte conştiinţa omului.

Dacă te vei gândi totdeauna că Dumnezeu vede toate faptele tale şi te va judeca - aşa cum este în realitate - nu vei păcătui niciodată, nici în fața oamenilor şi nici în ascuns. În cazul în care vei vrea să înşeli pe alții - chiar dacă aceasta o vei face în secret - vei greşi şi vei fi umilit înaintea conştiinței tale şi a lui Dumnezeu, deoarece El cunoaşte adâncurile sufletelor noastre. Faptele făcute cu trupul[40] sunt văzute de oameni, iar cele din adâncul sufletului omenesc le vede numai ochiul fără de păcat al lui Dumnezeu. Aşa cum soarele străluceşte în zilele frumoasem, neputând rămâne ascuns vederii omului niciun lucru, tot aşa când avem conştiința că Dumnezeu vede tot ceea ce facem nu vom greşi niciodată.

Capitolul al XLIII-lea

DESPRE MITUIRE

Să dăruieşti oamenilor demnități fără a lua ceva în schimb şi să nu dai dregătoriile pe bani[41]. Cel care cumpără dregătoria cu bani, mai degrabă îi cumpără pe supuşii săi, deoarece - îndrăznind să dobândească dem-

40. Adică greşelile cu fapta şi cu vorba, deosebite de cele făcute cu gândul.

41. Este cam acelaşi lucru, dar aceasta este exprimarea lui Vasile Macedoneanul. Se obişnuia de multe ori în scrierile clasice greceşti din antichitate sau din Evul Mediu să se întărească, în acest mod, ideea expusă .

nitatea cu bani - va fi totdeauna interesat să fie mituit de ceilalți oameni.

Cercetează cu multă atenție pe aceia pe care îi vei pune în dregătorii şi întreabă şi pe ceilalți oameni ce părere au despre ei. Dacă vrei să îndepărtezi mituirea din imperiul tău, să pui în dregătorii pe cei care merită aceste demnități, fără să-ți dea bani.

Cel care îți va plăti pentru a fi pus într-o funcție, va fi interesat să câştige de pe urma dregătoriei sale, recuperându-şi banii dați cu cei pe care îi va lua ulterior de la oameni, săvârşind astfel fapte ilegale.

Cel care îşi va lua dregătoria fără bani, nu va cădea în marele păcat[42] de a lua mită.

Persoana care îşi va lua funcția prin mituire va fi învățată ca, totdeauna, să facă ceva numai dacă va primi daruri; acela, având drept îndrumător mituirea, nu numai că va cere daruri pentru orice face, dar şi pe cei din subordinea lui îi va obliga să săvârşească aceasta.

Capitolul al XLIV-lea

DESPRE NEDREPTATE

Nu păcătuieşte atât cel ce nedreptățeşte pe altcineva, pe cât păcătuieşte cel care permite să se facă nedreptatea. Atunci când va veni la tine un nedreptățit, să nu

42. Mituirea este asemănată, ca gravitate, cu păcatul uciderii, Vasile chiar numind-o „ucidere" („εγκλημα" - englima).

treci cu vederea necazul aceluia, pentru a nu lăsa cale liberă celor ce vor să facă nedreptăți. Cel care a fost nedreptățit își ancorează nădejdea numai în tine și – nădăjduind că tu îi vei face dreptate pentru nedreptatea ce i s-a făcut – prin tine se apără de cel care a fost persecutat. Mai întâi de toate, ești obligat să faci dreptate celui care vine la tine pentru aceasta; trebuie să anulezi nedreptatea[43]. Dacă vei lăsa în continuare pe cel nedreptățit în starea în care este, îl vei înjosi. O dată ce vei lăsa pe acesta să se apere singur, tu neavând grijă să se facă dreptate, de unde va mai avea sărmanul acela vreo nădejde de a se salva? De la cine își va găsi dreptatea, în afară de Dumnezeu, Care va cere și pentru tine pedepsele[44] pentru atitudinea ta de neglijență pentru faptele amintite?

Așadar, să ajuți pe cel nedreptățit , făcându-i dreptate, iar pe cel ce nedreptățește să îl pedepsești. Trebuie să faci aceasta ca să nu creadă poporul tău că – trecând cu vederea aceste fapte – și tu ești la fel cu cei care nedreptățesc pe oamenii drepți și, astfel, să fii responsabil de păcatele altora.

---

43. Prin hotărârile luate.

44. Este expresia folosită de autor – în loc să spună „te va pedepsi" – pentru a înțelege că numai Dumnezeu este adevăratul Judecător și Dătător al dreptății; oamenii vor fi pedepsiți de Dumnezeu dacă nu vor judeca faptele celorlalți după dreptate, așa cum este mai ales în cazul conducătorilor popoarelor.

Capitolul al XLV-lea

DESPRE MOARTE ŞI NEMURIRE

Trupul îţi este muritor, iar sufletul rămâne nemuritor. Gândeşte-te că ai mădularele muritoare ale trupului, iar cele ale sufletului sunt nemuritoare; să-ţi împodobeşti în lumea aceasta trecătoare trupul muritor, însă mai mult împodobeşte-ţi sufletul nemuritor cu comoara veşnică.

Cu toate că te-ai înălţat pe tronul împărătesc[45], nu după multă vreme însă vei coborî de pe el. Chiar dacă tu vei avea ambiţia să fii împărat al întregului pământ, să ştii că după moarte nu vei moşteni mai mult de trei coţi de pământ. Pentru acest motiv, să te îngrijeşti de împărăţia lumească[46], gândindu-te că eşti muritor; să te preocupe mai mult să-ţi zideşti împărăţia veşnică prin virtuţi, în care şi tu vei fi nemuritor. Te-ai învrednicit şi ai primit stăpânirea acestei împărăţii pământeşti pentru ca, prin mijlocirea acesteia, să îţi câştigi împărăţia cea veşnică.

---

45. „Înălţarea pe tronul împărătesc" nu arată doar întronizarea împăratului, ci şi primirea responsabilităţilor imperiale.

46. Vasile denumeşte împărăţia lumească „muritoare" („θνητη" - thniti), arătând că este cu adevărat trecătoare.

Capitolul al XLVI-lea

DESPRE STĂPÂNITORI[47]

Părerea bună pe care o ai despre tine, să o ai şi despre supuşii tăi; aplicând acest principiu de viață, vei fi iubit de către toți cetățenii imperiului. Împărații care stăpânesc cu bunăvoință, au cea mai mare grijă de supuşii lor: pe cei buni îi onorează cu demnități şi cu alte binefaceri, iar pe cei nevrednici nu îi nedreptățesc. Cu siguranță vei progresa în activitățile tale dacă vei avea încredere şi vei pune în funcții de conducere pe cei care merită. În felul acesta, vei reuşi ca cetățenii să nu se răzvrătească împotriva dregătorilor, iar demnitarii să nu-i prigonească pe supuşi.

Trebuie, aşadar, să cercetezi şi să afli amănunte despre fiecare om care vine la tine şi să ai grijă cum te vei purta cu demnitarii şi cu poporul, ca să nu se ajungă să stăpânească cerbii pe lei, ci leii[48] să-i cârmuiască pe cerbi.

---

47. Sau, mai degrabă, „despre buna stăpânire".

48. Leul era simbolul puterii împăratului şi în Imperiul Bizantin, chiar dacă emblema de pe steag era vulturul bicefal, simbol al întinderii Imperiului Bizantin spre răsărit şi spre apus.

Capitolul al XLVII-lea

DESPRE PACE

Vei fi fericit şi eliberat de orice fel de grijă, dacă te vei strădui să-i împaci pe cei care se războiesc şi dacă vei alunga din împărăţia ta orice fel de duşmănie şi orice dezbinare; dacă vei porunci ca toţi cetăţenii să trăiască în linişte şi pace; dacă vei îndepărta pe cei care sunt duşmănoşi şi îţi vei apropia pe cei care sunt iubitori de pace.

Tu eşti fiul meu trupesc, iar eu sunt împărat pământesc, însă, dacă te vei supune sfaturilor mele, vei deveni şi fiu al Împăratului ceresc, învrednicindu-te duhovniceşte de înrudirea dumnezeiască şi te vei face ucenic al Mântuitorului Hristos, Cel ce este blând şi Dătător al păcii. Mântuitorul Hristos Însuşi spune: „Fericiţi făcătorii de pace, fiindcă aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema"[49].

Capitolul al XLVIII-lea

DESPRE LAUDĂ

Dintre toţi cei care sunt împrejurul tău, să lauzi pe aceia care îţi judecă greşelile, iar nu pe aceia care laudă toate faptele pe care tu le săvârşeşti. În legătură cu

49. *Matei* 5, 9.

aceştia, eu însumi am constatat că sunt mai binevoitori şi mai înțelepți decât ceilalți. Adevărul este totdeauna de preferat, iar nu minciuna.

Să ai încredere în cei care sunt înțelepți, pentru că vei primi cele mai bune sfaturi de la ei despre lucrurile pe care tu nu le cunoşti. Dacă vei face aceasta, în acelaşi timp să ai grijă să nu le dai importanță celor care cu mare artă te linguşesc, ci să asculți sfaturile celor care totdeauna, cu bunăvoință, vor să îți slujească. Pe linguşitori să-i îndepărtezi, fiindcă de la ei vei avea numai necazuri; dacă îi vei păstra pe cei care sunt folositori, vei reuşi în ceea ce ți-ai propus.

Capitolul al XLIX-lea

DESPRE ATENȚIA[50] ÎN CEEA CE FACEM

Să-ți împodobeşti frumusețea tinereților nu cu exercițiile fizice, ci cu purtările virtuoase. În acelaşi timp, să ai grijă ca renumele tău să nu dispară împreună cu moartea ta. Chiar dacă prin trupul tău eşti muritor, prin sufletul tău eşti însă nemuritor. Încearcă să dobândeşti renume nemuritor prin buna amintire de către oameni a numelui tău. Vei câştiga o bună reputație dacă vei urma înaintaşilor tăi care au avut un bun renume, adică dacă tu vei avea grijă să urmezi binele. Să te străduieşti,

50. Oamenii trebuie să acorde cea mai mare atenție dobândirii virtuților.

aşadar, să cugeţi numai la lucrurile bune, iar cele ce obişnuieşti să spui, acele lucruri să te îngrijeşti să le şi săvârşeşti.

Capitolul al L-lea

DESPRE SIMPATIE[51]

După cum nu există vreun trup care să nu fie însoţit de umbra lui, tot astfel nu există om care să nu urmeze păcatului. Firea noastră omenească alunecă foarte uşor în păcate. Pentru aceasta, să fii binevoitor către cei care păcătuiesc, iar cu cel drept să te porţi ca un iubitor de oameni.

Cu toate că tu eşti judecător al celor care îţi greşesc, însă şi tu ai Judecător al faptelor tale pe Dumnezeu. De aceea, dacă în fiecare zi vei judeca şi vei ierta greşelile oamenilor, vei avea şi tu nădejdea că Dumnezeu îţi va ierta greşelile. Atunci când tu însuţi vei lua hotărârea, la judecăţile pe carele vei face, să ierţi greşelile celor care au păcătuit, se vor ierta şi greşelile tale. Ceea ce vei face celor care sunt împreună-robi[52] cu tine, aceleaşi lucruri

---

51. „Simpatie" provine din „συμπαθώ" („simpatho"), care înseamnă „sunt împreună-pătimitor cu aproapele meu" (particip sufleteşte la necazul aproapelui meu).

52. Toţi suntem „împreună-robi" (σύνδουλοι - syndouli) înaintea lui Dumnezeu, Care este Stăpânul nostru şi Iubitorul de oameni. Această denumire o întâlnim şi în Parabola datornicului nemilostiv (*Matei* 18, 23-35).

le vei primi de la Stăpânul tuturor. Cu judecata cu care vei judeca, cu aceea vei fi judecat[53].

Capitolul al LI-lea

DESPRE ÎNGĂDUINȚĂ

Să îți apleci urechea celui ce te roagă pentru un anume lucru şi să îi răspunzi într-un mod paşnic. Cu toate că nu poate ajunge uşor la tine cineva din dinastia cea de jos[54], apropie-te tu de ei, gândindu-te la puterea cerească.

Să mângâi pe cei în suferință dacă nu poți prin daruri, atunci cel puțin cu vorba. Eu ştiu că o vorbă bună este mult mai de preț decât multe daruri şi poate să mângâie pe cineva mai mult decât pot face mii de daruri. Nu pot banii să ajute atât de mult unui suflet[55] întristat, pe cât poate să-l ajute cuvântul îngăduitor al împăratului. În felul acesta, vei deveni cu siguranță iubit de către poporul tău şi vei câştiga bunăvoința tuturor, fără a cheltui bani. În cele din urmă, mai degrabă te vor proclama[56] „tată", în loc să te numească „stăpâne".

---

53. *Matei* 7, 2.

54. „Dinastia cea de jos" era clasa socială cea mai joasă.

55. Sufletul este cea mai importantă parte a persoanei umane. Prin „suflet", Vasile desemnează omul ca persoană, aşa cum au susținut şi teologi din lumea antică şi din Evul Mediu.

56. „Te vor proclama" determină faptul că „ți se vor adresa cu apelativul".

Capitolul al LII-lea

DESPRE RĂSPLĂTIREA BINEFACERILOR[57]

Să ştii că, deoarece te-ai învrednicit să ai mai multe daruri de la Dumnezeu, Dătătorul bunătăţilor, cu atât mai mult eşti dator să Îi înapoiezi binefacerile primite. Dumnezeu primeşte recunoştinţa oamenilor pentru binefacerile primite nu ca pe o datorie obligatorie, ci ca pe o dăruire înapoi, de către oameni, a darurilor primite de la Dumnezeu, pentru ca El să le dăruiască oamenilor, din belşug, alte binefaceri. Aşadar, să înapoiezi lui Dumnezeu, Binefăcătorului şi Dătătorului bunătăţilor, darurile cele bune primite, iar stăpânirea pe care ai luat-o de la El să o foloseşti pentru a face şi tu bine aproapelui tău.

Să-i consideri bogaţi mai degrabă pe aceia spre care tu te-ai milostivit şi care sunt mai îndepărtaţi de tine, datorită rangului tău[58].

Tu nu ai luat darurile[59] ca să le păstrezi, ci le-ai primit pentru ca să fii un iconom[60]. Dacă pe acestea le

57. Binefacerile primite de la Dumnezeu, Care este „Vistierul bunătăţilor" şi „Dătătorul de viaţă", aşa cum I ne adresăm în rugăciunea „Împărate ceresc".

58. Cu alte cuvinte, un împărat ortodox sau un conducător trebuie să fie apropiat mai ales de cei din clasa de jos a societăţii.

59. De la Dumnezeu.

60. Iconomul era administratorul averii stăpânului său. Îm-

vei administra bine, vei primi răsplată de la Cel ce ți-a dat acestea și, în loc de împărăția pământească, o vei primi pe cea fără de moarte.

Capitolul al LIII-lea

DESPRE FRUMUSEȚEA TRUPULUI

Frumusețea trupului îl face vrednic pe cel care o are, să stea înaintea împăratului[61]; frumusețea sufletului îl face pe om bine-plăcut înaintea Împăratului ceresc. Frumusețea trupului are, drept urmare, desfătarea cea trecătoare a funcțiilor militare, pe când, pentru frumusețea sufletească, omul va afla apropierea veșnică de Dumnezeu-Împăratul.

Dacă tu, ca împărat, nu ai pe cineva mai mare decât tine[62] – căruia tu să îi placi cu frumusețea trupului tău[63] – ai însă pe Dumnezeu mai mare ca tine; El nu cere frumusețea trupului, ci noblețea sufletului.

Așadar, străduiește-te să fii bineplăcut lui Dumnezeu pentru totdeauna și să păstrezi chipul Lui[64] curat și fără

---

păratul este pus de către Dumnezeu pentru a fi și un bun iconom, adică pentru a da oamenilor atât cât are nevoie fiecare.

61. Cei ce stăteau înaintea împăratului erau soldații din garda imperială, care trebuia să fie prezentabili.

62. Pe pământ.

63. Vasile nu face nicio aluzie la ceva imoral, ci se referă, indirect, la soldații care, pentru frumusețea trupească, erau aleși pentru garda imperială.

64. Omul este creat de Dumnezeu „după chipul și asemăna-

de prihană întru tine, prin înţelepciune şi prin curăţenie[65].

Capitolul al LIV-lea

DESPRE VINDECARE

Efortul medicului este zadarnic, dacă terapia pe care o dă nu va vindeca trupul bolnavului. De asemenea, este nefolositor cuvântul acelui filosof care nu poate să vindece patimile sufletului[66]. După cum este necesar ca medicii să filosofeze despre trup[67], tot astfel şi filosofii trebuie să vindece sufletele oamenilor.

Să consideri că sunt medici adevăraţi aceia care, prin arta[68] lor, vindecă bolile din trupurile oamenilor. Să-i preţuieşti, ca pe adevăraţi filosofi, pe aceia pe care bolnavii sufleteşte îi ascultă întru totul, şi care prin cuvintele lor alungă de la oameni patimile sufletelor .

---

rea" Lui (*Facere* 1, 26). Omul trebuie să se străduiască, în tot timpul vieţii sale, să transforme „chipul" întru „asemănarea"cu Dumnezeu, prin credinţă şi fapte bune.

65. Curăţenie morală.

66. Vasile vorbeşte despre „patimile sufletului", adică de păcatele făcute cu mintea, pentru a le diferenţia de patimile trupului, adică păcatele trupeşti.

67. „A filosofa despre trup" - în cazul de faţă - înseamnă a analiza, în amănunţime, bolile trupeşti şi a da terapia necesară pentru vindecarea acestora.

68. Medicina este considerată astăzi o ştiinţă; în vremea aceea, ea era considerată ştiinţă şi artă.

Capitolul al LV-lea

DESPRE CALOMNIATORI

Să nu îi asculți pe cei care vorbesc lucruri fără rost; să nu primești la tine pe calomniatori și să nu ai încredere în oamenii mincinoși. De multe ori, cei care spun lucruri fară rost - prin bănuieli spuse de ei despre alți oameni și care s-au dovedit neîntemeiate - au distrus oameni buni; calomniatorii, pentru că sunt răi și răzbunători, vor face în așa fel încât să fii tu responsabil de vărsarea sângelui nevinovat; mincinoșii vor face să fii bănuit că te bucuri de lucrurile rele făcute de ei. Dacă vei vrea să fii prieten cu aceștia și vei avea încredere în ei, este de la sine înțeles că și tu te vei purta[69] la fel ca ei.

Capitolul al LVI-lea

DESPRE CITIREA CĂRȚILOR

Să ai grijă să citești faptele istorice din vechime; în acelea vei găsi, fără să obosești, acele fapte pe care alții le-au adunat cu mare trudă[70]. Din acelea vei învăța: virtuțile bărbaților de seamă și faptele rele ale celor nevrednici; diferitele transformări ale vieții[71]; schimbările

69. Ulterior.
70. Istoricii sunt sunt cei care „adună" faptele oamenilor.
71. Ale vieții personale a oamenilor și ale vieții sociale.

lucrurilor; nestatornicia acestei lumi; nesiguranța și posibilitatea stăpânitorilor de a cădea ușor din rangurile lor. Vorbind pe scurt, vei învăța cum au fost plătite faptele celor răi și cum au fost răsplătiți bărbații de seamă.

Să ocolești faptele celor răi, pentru că să nu ai parte de judecata[72] făcută lor; să urmezi faptele oamenilor însemnați, pentru a te învrednici și tu de răsplătirile[73] primite de ei.

Capitolul al LVII-lea

DESPRE BINEFACERI

Vreau să îți dau un sfat înțelept, care s-ar putea să fie neobișnuit dacă vine din partea unor sfetnici, însă care este demn de urmat, fiindcă este din dragostea tatălui tău și a împăratului. Fiul meu, mai degrabă să ai în preajma ta pe aceia care îți cer favoruri, decât pe aceia care îți aduc daruri. Astfel, îi vei îndatora pe cei dintâi să se roage la Dumnezeu ca să îți dea darurile Sale și, în același timp, tu însuți Îl vei face pe Dumnezeu dator ca să te răsplătească din darurile Sale. Vei fi îndatorat totdeauna și vei fi nevoit să-i cinstești ca pe niște binefacători pe aceia care îți aduc daruri, fiindcă ți-au făcut și ei bine[74].

---

72. După ce aceștia au fost judecați pe pământ de oameni, vor fi judecați de Dumnezeu și condamnați la chinuri.

73. Dumnezeu răsplătește faptele bune ale oamenilor.

74. Vasile își repetă ideea, sub altă formă, pentru a o întări.

Pentru tot ceea ce am spus mai sus, să faci bine tuturor oamenilor şi să nu doreşti a primi binefaceri de la vreo persoană, ci numai de la Dumnezeu. Acest lucru este întru totul potrivit unui împărat liber şi adevărat.

Celor care îți cer anumite lucruri, să le dai şi să îi iubeşti ca un părinte, iar pe cei care îți aduc daruri să îi primeşti mai puțin în preajma ta.

Scopul celor care îți aduc daruri este să ia înapoi cele date; însă totdeauna interesul celor care îți cer ceva este să îți întoarcă darul. Dacă aceştia[75] sunt bogați, îți vor dărui ceea ce este posibil omeneşte; dacă sunt săraci, tu vei fi răsplătit însutit de Însuşi Dumnezeu.

Capitolul al LVIII-lea

DESPRE NOBLEȚE

Cel care nu are noblețe sufletească va desconsidera întru totul şi noblețea trupească. Tu însuți, împreună cu noblețea împărătească a trupului, să te străduieşti să dobândeşti şi cea mai înaltă noblețe sufletească. Noblețea trupească se moşteneşte din fire, fără cheltuială, pe când noblețea sufletească se dobândeşte, de bună voie, prin străduință. Pentru aceasta, să cinsteşti şi să-i primeşti nu pe cei care sunt nobili după trup, ci pe cei care sunt înzestrați sufleteşte.

75. Care primesc binefacerile tale.

Omul nu trebuie să aibă doar o noblețe trupească, precum animalele care nu vorbesc. Buna purtare a calului, când merge, este să fie mândru şi stabil; cea a câinelui este să latre şi să fie ager la vânătoare; acest lucru e valabil şi pentru celelalte animale, fiecare având însuşirile lui.

Noblețea omului este dată de toate virtuțile cu care şi-a împodobit sufletul. Podoabele trupului sunt frumusețea, puterea şi sănătatea, iar podoabele sufletului sunt cuvântul[76], buna comportare şi desăvârşirea prin virtuți.

Capitolul al LIX-lea

DESPRE RĂBDARE

Fiul meu, să nu te mânii vreodată pe Dumnezeu, fiindcă oamenii cu suflete mici fac aceasta de multe ori, ci să primeşti cu mulțumire orice ți se va întâmpla; să urmezi fără reținere toate câte voieşte Dumnezeu să se întâmple cu tine: dacă vrea Dumnezeu să te bucuri, bucură-te; dacă vrea să fii fericit, fii fericit; dacă vrea să fii nefericit, fii nefericit. Să I te supui întru toate, să-I fii bineplăcut întru toate.

Să ai grijă ca tu însuți să te îndepărtezi de păcate şi să nu încuviințezi niciodată păcatele. Păcatul nu este de la Dumnezeu, ci el se săvârşeşte din lipsă de atenție.

76. Vorbirea înțeleaptă.

Să nu te mândreşti atunci când eşti fericit, nici să te laşi copleşit de necaz când eşti nefericit. Dacă tu vei rămâne îndelung-răbdător şi recunoscător[77] în toate situațiile grele, atunci cu siguranță vei lua răsplata pentru răbdarea ta. În cazul în care tu te vei împotrivi iconomiei lui Dumnezeu - chinuindu-ți propria persoană şi opunându-te proniei dumnezeieşti - nu vei avea niciun folos pentru tine, ci, mai degrabă, vei pierde şi răsplata pe care ai fi luat-o pentru răbdare.

Capitolul al LX-lea

DESPRE EDUCAȚIE

Un fapt cu adevărat împărătesc este acela ca împăratul să nu se gândească doar la lucrurile personale, ci mai întâi să supravegheze ceea ce fac supuşii săi.

Nu este de ajuns ca împăratul să se poarte bine cu cetățenii imperiului, ci el trebuie să facă din copiii lui imaginea propriei sale virtuți. Dacă el îi educă prin propria virtute pe copiii săi, face un lucru folositor întregii împărății; în cazul în care îi va lăsa vicleni şi needucați, împăratul nedreptăţeşte întreaga împărăție.

Pentru toate cele de mai sus, fiul meu, supune-te sfaturilor tatălui tău; în felul acesta, vei beneficia tu însuți de pe urma lor, împărăția ta va progresa şi oamenii vor

77. Lui Dumnezeu.

păstra o amintire bună numelui meu, fiindcă te-am educat cum se cuvine.

Capitolul al LXI-lea

DESPRE VORBIREA VICLEANĂ

Toate lucrurile să le asculți și să afli toate de la toți oamenii. Însă pe unele să le accepți, iar pe altele să le respingi. Să primești acele lucruri care îți sunt folositoare și te onorează și care pe supușii tăi nu îi afectează în vreun fel. Să respingi acele fapte care sunt vătămătoare supușilor, iar ție nu sunt folositoare.

Vorba vicleană, chiar dacă are un om care o susține cu tărie, devine cauza multor rele pentru ea și pentru cei ce o urmează. Vocea care este respectată, atunci când spune adevărul, aduce mult folos celui care vorbește și celor ce o ascultă.

Să voiești[78], așadar, să nu te bucuri de tovărășia oamenilor răi, ci înconjoară-te de oamenii cei buni.

Să fii un făcător de pace pentru cetățenii tăi, ca să nu se împotrivească unii altora. Dumnezeu se îndepărtează de oamenii care se luptă ori nu se înțeleg între ei. Unde domnesc pacea, dragostea și buna înțelegere, acolo Dumnezeu este binevoitor cu făcătorii de pace și

78. Tonul împăratului Vasile devine autoritar, fiindcă îi spune fiului său: „Θελε" (Thele = Să voiești), deci acela trebuie neapărat să-i urmeze sfatul.

aproape de ei. Făcătorii de pace dobândesc de la Dumnezeu înfierea[79].

Capitolul al LXII-lea

DESPRE COMPORTAMENTUL BUN

Coroană a ta, ca împărat, să hotărăşti să-ți fie conştiința curată; cu aceasta să fii şi tu însuți împodobit, în locul miilor de podoabe care sunt pe pământ. Bogăția este un lucru necredincios şi alunecos, mărirea va trece, rangul tău de împărat se va pierde, iar plăcerile se risipesc. Comportamentul cel bun cu oamenii va rămâne peste veacuri, iar amintirea bunului tău nume, ce va fi ferit de otrava[80] (uitării, n.n.), te va face nemuritor. Virtutea ta va fi exemplu pentru succesorii tăi şi îi va face, pe toți aceşti urmaşi, să te laude şi să-ți urmeze faptele[81].

---

79. „Fericiți făcătorii de pace, fiindcă aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema" (*Matei* 5, 9).

80. Este surprinzător termenul „ἀλεξιφάρμακον" (alexifarmakon), care înseamnă „protejat, ferit de otravă". Autorul consideră că un împărat este nevrednic atunci când oamenii nu îşi vor aminti de acesta. Faptele cele bune îl vor face nemuritor înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor.

81. „Πολιτεια" (politeia) înseamnă „comportamentul" sau „faptele tale din societate", în cazul de față. Mai înseamnă, în alte cazuri, „societate". Conducătorul unui stat trebuie să dea exemplul cel bun cetățenilor.

Capitolul al LXIII-lea

DESPRE STĂPÂNIREA PATIMILOR

Fiul meu, să ştii că oamenii te vor socoti împărat adevărat atunci când nu doar vei domni peste supuşii tăi, ci atunci când vei îţi vei stăpâni toate patimile. Coroana pe care o porţi reprezintă semnul văzut că tu eşti împărat, dar trebuie să fie şi semn al judecăţii tale drepte. Veşmântul de porfiră[82] te va împodobi cu adevărat dacă din acesta va înflori înţelepciunea. Încălţămintea cea roşie[83] te va onora atunci când cu ea vei călca flacăra mândriei.

Coroana, veşmântul de purpură şi încălţămintea roşie sunt lucruri caracteristice ale împărăţiei tale pământeşti[84]. Judecata dreaptă, înţelepciunea şi smerenia ta te vor izbăvi de pedeapsa în focul veşnic şi te vor înălţa în împărăţia cea veşnică.

Capitolul al LXIV-lea

DESPRE CUVÂNTAREA DESĂVÂRŞITĂ

Totdeauna să te străduieşti să-ţi cultivi vorbirea desăvârşită înaintea oamenilor. Prin aceasta, împărăţia

82. Veşmântul de purpură era îmbrăcămintea oficială a împăraţilor romani şi bizantini, începând din 383 după Hristos.

83. Pe care o porţi.

84. Vasile caracterizează împărăţia „πρόσκαιρη" (proskeri) = trecătoare. Tot ce e pământesc este şi trecător.

pământească închipuie organizarea şi armonia cerească. Cuvântul este deasupra tuturor lucrurilor omeneşti şi, dacă îl înlăturăm, vor dispare toate celelalte. De aceea, cuvântarea ta să nu o faci pe jumătate, ci să fie întru totul desăvârşită. După cum nu se poate încredinţa conducerea navei unui căpitan care nu îşi face datoria aşa cum se cuvine, tot astfel nu poate fi cineva împărat dacă nu are experienţa vorbirii înaintea oamenilor.

Leul este regele celorlalte animale datorită puterii sale, iar vulturul este regele tuturor păsărilor pentru că zboară la foarte mare înălţime şi este plin de vigoare. Omul devine împărat şi stăpâneşte peste ceilalţi oameni datorită puterii cuvântului său.

Capitolul al LXV-lea

DESPRE FAPTUL CĂ NU TREBUIE SĂ TE MÂNDREŞTI

Să nu te mândreşti vreodată cu victoriile împotriva duşmanilor tăi şi nici atunci când ei sunt în situaţii grele; să nu te bucuri pentru decăderea vrăjmaşilor tăi sau în cazul în care va muri vreunul dintre ei. Soarta este aceeaşi pentru toţi oamenii, iar viitorul neştiut[85].

85. Vasile foloseşte cuvântul „αόρατον" (aoraton) = nevăzut, pentru a preciza că nu putem şti nimic despre viitor. Pentru el, necunoaşterea este egală cu lipsa vederii.

Priveşte[86] la predecesorii tăi şi, astfel, vei cunoaşte faptele care se vor întâmpla după tine. Viaţa ştie să răsplătească multe fapte, iar suferinţele înaintaşilor devin o lecţie din care au multe de învăţat contemporanii tăi.

Nu te mândri prea mult cu izbânzile tale, ca să nu cazi şi să devii cel mai mic[87]. Victoriile, pe care le vei obţine, să nu le socoteşti numai ale tale şi, în felul acesta, nu ţi se va întâmpla ceva rău vreodată.

Pe de altă parte, să lăcrimezi din cauza necazurilor celorlaltor oameni şi să suferi împreună cu cei suferinzi, fiindcă şi tu însuţi eşti om.

Sărbătoririle victoriilor tale să le închini, în semn de mulţumire, numai lui Dumnezeu. Supărându-te când vei fi bucuros - prin faptul de a nu te bucura exagerat[88] - şi bucurându-te în supărări[89], nu îţi vei pierde calitatea de a fi om.

---

86. „Privirea către înaintaşi" este urmarea faptelor bune ale acestora.

87. Sunt corespondentele vorbelor Mântuitorului Hristos: „Cel ce se înalţă, pe sine se va smeri, iar cel ce se smereşte pe sine se va înălţa" (*Luca* 14, 11).

88. De victoriile obţinute.

89. In sensul de a trece peste supărări.

Capitolul al LXVI-lea

DESPRE NECESITATEA CITIRII CĂRŢILOR

Pentru a-ţi împodobi cugetul cu toate cele necesare, să te îngrijeşti[90] să citeşti părerile înţelepţilor din trecut, unde vei găsi multe lucruri folositoare. Înainte de toate, să citeşti operele lui Solomon[91] şi ale lui Isokrate[92]; dacă doreşti, să citeşti şi scrierea lui Iisus Sirah[93]. Să studiezi judecăţile şi învăţăturile acelora, pentru ca din ele să alegi virtuţi politice şi împărăteşti.

Mai înainte de toate celelalte, să cercetezi cuvintele mântuitoare ale Scripturii, care este de Dumnezeu insuflată. Atât de mult este necesar să citeşti aceste cuvinte dumnezeieşti, încât trebuie să ajungi să respiri odată cu ele.

Atunci când vei avea o cugetare desăvârşită, mă vei bucura, în primul rând, pe mine - împăratul, tatăl şi învăţătorul tău.

---

90. Autorul foloseşte o expresie mai aspră: „să nu te leneveşti".

91. *Pildele lui Solomon* şi *Înţelepciunea lui Solomon*.

92. Numele corect este Isokratis. A fost un mare filosof al Greciei antice. A trăit între 436 şi 338 înainte de Hristos. Isokrate îi era folositor lui Leon prin scrierile sale politice: *Despre pace*, *Epistole către Filip şi Alexandru* (regii Macedoniei) ş.a.

93. Cărţile lui Solomon şi ale lui Iisus Sirah, care sunt din Vechiul Testament, fiind scrise sub insuflarea Duhului Sfânt, îl puteau îndruma cel mai bine pe împăratul Leon. Împăratul Bizanţului era considerat unsul lui Dumnezeu, iar călăuza lui pentru a conduce era legea lui Dumnezeu.

În sfârşit, tu însuţi vei fi vrednic să dai sfaturi altora şi vei fi om cu adevărat, atunci când vei cunoaşte că niciun om nu este fără de păcat, că nici unul dintre oameni nu va ocoli judecata[94] şi că niciun om nu ştie ce înseamnă sfârşitul vieţii, acesta rămânându-i totdeauna necunoscut.

94. Judecata lui Dumnezeu.

CUPRINS